
Ivan MIRNIK

Prethodno priopćenje
Arheološki muzej, Zagreb

NACRT
NUMIZMATIČKE
TOPOGRAFIJE
LIKE

Razmišljajući o tome u kakvom je stanju proučavanje optjecaja novca od samih početaka do novijeg doba na području Like, moramo zaključiti da je riječ o sasvim jedinstvenoj numizmatičkoj regiji u cijeloj Hrvatskoj. Njezin geopolitički položaj uvjetovao je vrlo ranu pojavu novca, koji je kao i druga roba u još davnija vremena, stizao s priobalja preko Velebita. Isprva je novac bio cijenjen kao kovina, koju se prema potrebi moglo pretopiti u neki drugi predmet, cijepati u manje jedinice, ili pak upotrijebiti kao nakit, jer moramo uzeti u obzir da su se stari Japodi jako voljeti kititi. S vremenom je kovani novac postao pravi novac u optjecaju.

Iako se osniva na starom materijalu, slika koju nam pružaju podaci o pojedinačnim i skupnim nalazima novca u Lici prilično je jasna jer postoji mnogo numizmatičkog materijala sačuvanog u Arheološkome muzeju u Zagrebu. Velika količina podataka sačuvana je i u muzejskom arhivu, a mnogo toga je i do danas objavljeno u stručnim i znanstvenim publikacijama. Toga bogatstva – nemojmo zaboraviti da su raspoloživi podaci samo ograničena slika stvarnog stanja na terenu, jer ni najbolji zakoni o zaštiti spomeničke baštine i njihova najstroža provedba nisu dovoljno djelotvorni – ne bi bilo da nije postojala odlično uređena mreža muzejskih povjerenika diljem Hrvatske. Nju je započeo organizirati don Šime Ljubić, da bi je dalje odlično vodili Josip Brunšmid i Viktor Hoffiller. Ta korisna mreža povjerenika prestala je djelovati nakon 1945. godine. Naravno da su i muzejski kustosi redovito obilazili jedinstvena arheološka nalazišta Like i tamo provodili brojna iskopavanja. Ono što na terenu nisu mogli obaviti muzejski stručnjaci, napravili su vrijedni i savjesni muzejski povjerenici, mreža kojih je bila vrlo gusta i odlično organizirana, pogotovo od 1893. godine nadalje. Kako je napisao Stojan Dimitrijević: *Ta savršena terenska agentura donijela je Muzeju neslućene koristi. Materijal je pristizao u golemim količinama i arheološka je zbirka od provincijskog*

arheološkog magazina izrasla u jednu od najbogatijih evropskih zbirki.¹

Iz Like zabilježeni su, prema podacima iz arhiva te prema fundusu Arheološkog muzeja u Zagrebu, pojedinačni i skupni numizmatički nalazi, a sažeto spomenimo one sa sljedećih lokaliteta:

- Brinje (Otočac) – Tirol, Ferdinand Carl; u Smrekovoj dolini je pronađeno dosta staroga novca
- Bruvno (Gračac), Cerovac (Gračac)
- Čanak (Korenica) – Mleci – Giovanni Soranzo
- Čovići (Otočac) – Valentinianus I.; Mleci – Lorenzo Tiepolo, medaljica Marije Bistrice
- Dabar (Otočac) – Bizant - Isaac II
- Debelo Brdo (Gospić) – Wroclaw, Franz Ludwig, 15 krajcara, 1693.
- Donji Lapac – Marcus Antonius, Galerius, Ugarska – Koloman (1095-1114); Venezia, Francesco Foscari (1423-1457)
- Donji Srb (Donji Lapac) – Valentinianus II.
- Donji Vaganac (Korenica) – Bizant – Leo III. i Constantinus V.
- Drenov Klanac – rimski brončani novac
- Drežnik (Slunj) – Rimska Republika - Marcia, Mleci – Francesco Foscari
- Gorica (Švica/ Otočac) - Marcus Aurelius
- Gospić - Theodosius I., Anastasius I., Iustinus I.
- Gračac
- Ivanov vrt (Korenica) – Mleci – Lorenzo Priuli
- Ivčević Kosa (Perušić / Gospić)
- Jošani (Korenica) – Mleci – Tomaso Mocenigo (1414.-1423.)
- Karlobag, veliki raspon novčanih nalaza: od Rimske Republike, rimskog carskog novca od Augusta do Gala, bizantskog, mletačkog novca, svetačkih medaljica²
- Karlobag – Drvišica: grčki novac, rimski carski novac od Augusta do Honorija
- Kom (Gospić)
- Kompolje (Otočac)
- Korenica
- Krbavica (Korenica)
- Krišpolje (Otočac) – Anastasius I.
- Lički Osik (Gospić), Lički Ribnik (Gospić)

1 DIMITRIJEVIĆ, Stojan, "Josip Brunšmid (1858.-1929.) u svom i našem vremenu i prostoru", Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za povijest umjetnosti (Zagreb), 7/1981, str. 47-63.

2 DUKAT, Zdenka – GLAVIČIĆ, Ante, "Numizmatičke vijesti iz Senja i okolice. Summary", Senjski zbornik, 6/1975, str. 167-198; DUKAT, Zdenka – MIRNIK, Ivan - NERALIĆ, Jadranka, "Numizmatičke vijesti iz Senja i okolice II. Summary: Numismatic data from Senj and its surroundings", Senjski zbornik, 10-11/1984, str. 41-58.

- Ličko Lešće (Otočac) – Marcus Aurelius
- Lika, bez točno navedenog nalazišta: Rimska Republika, rimski carski novac (Commodus-Valentinianus III.), kao i slabije sačuvan; Bizant, frizatici, Ugarska, Split (Hrvoje) Lipe (Gospić), Lipova Glavica (Perušić/ Gospić)
- Lovinac (Gračac) – Augustus; Mleci - Michele Steno; Štajerska – Leopold I.
- Lukovo Šugarje (Gospić)
- Mazin (Gračac)
- Medak (Gospić) – Pharos, Rimski republikanski kvinar; Justinianus I.
- Otočac (i okolica) – Nero, Marcus Aurelius, Elagabalus, Philipus I., Trajanus Decius, Probus (2); Carinus. Prema Sabljarovu izvješću iz 1863. god. Otočka pukovnija posjedovala je svoju numizmatičku zbirku.
- Perušić (Gospić) - Augustus
- Počitelj (Medak/Gospić) – Gallienus
- Podlapac (Podlapača/ Korenica) – Trajanus
- Podum (Otočac) – Rimska Republika, Cornelia
- Prokike (Otočac) – Theodosius II.
- Prozor (Otočac) – novčanim nalazima vrlo bogati lokalitet: grčki novac: Numidia (2), Syracusae, Castulo Tarraconensis, Rimska Republika – Calpurnia, Suplicia; Rimsko Carstvo: Augustus – Romulus Augustulus, Arcadius, Constans II.; Francuska - Luj XIV.; Ugarska – Leopold I. itd.
- Rudopolje (Vrhovine/ Otočac)³
- Sitnik Dabarski (Otočac) – Iulia Domna
- Smiljan (Gospić) – Valentinianus I.
- Studenci (Perušić/ Gospić) – Valentinianus III.
- Sv. Rok – nekoliko mletačkih primjeraka novca iz 15. st., koje je Muzeju darovao major Mijat Sabljar
- Široka Kula (Gospić) – Aurelianus; Tacitus; Constantinus II., Valens; Mleci – Agostino Barbarigo
- Švica (Otočac) – denar Gaja Julija Cezara nađen na krtičnjaku 1910. god. Na krtičnjaku je 1975. otkriveno i blago srednjovjekovnog srebrnog novca.
- Štikada (Lovinac/ Gračac)
- Udbina (Korenica) – Hadrianus, Philipus I., Češka – Marija Terezija. God. 1865. zabilježeno je da u Udbini numizmatičku zbirku podjeduje Vicko Jerk (bilješka Mijata Sabljara).
- Vaganac (Gospić) – Rimska Republika – Cassia; Caligula; Antoninus Pius
- Vrebac (Gospić) – Hadrianus
- Vrelo Koreničko (Korenica) – Antoninus Pius
- Vrhovina (Perušić) – Venezia, Francesco Foscari

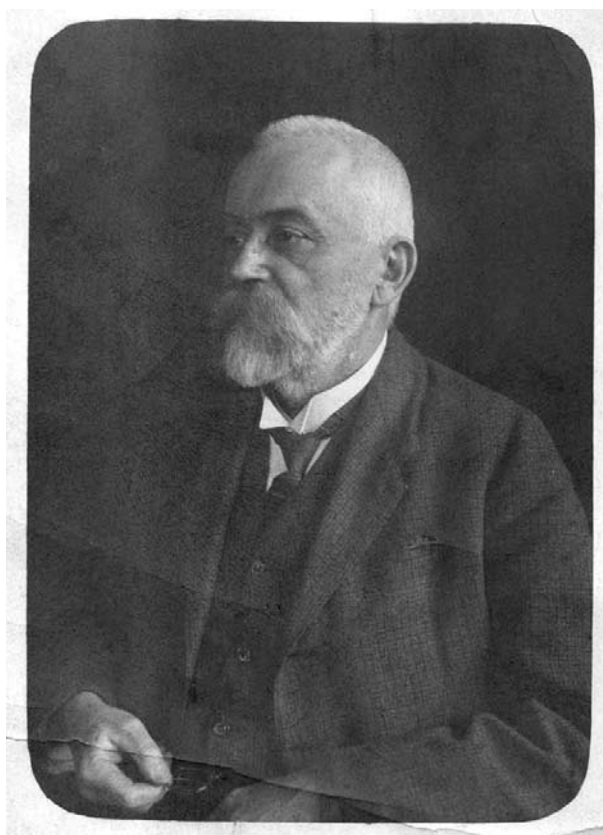
3 MIRNIK, Ivan, "Novac akvilejskih patrijarha iz Vukovara i optjecaj akvilejskih denara u našim krajevima. Summary: Coins of the Patriarchs of Aquileia from Vukovar and the circulation of Aquileian denarii on the territory of Yugoslavia", Izdanja Hrvatskog arheološkog društva, 9, 1984, str. 19.

(1423.-1457.)

- Vrkljani (Gračac)
- Zvonigrad (Zrmanja/ Gračac) – Antoninus Pius (3).
- Zvonigrad (Zrmanja/ Gračac) – Antoninus Pius (3).

Naravno, to ne možemo smatrati konačnim popisom lokaliteta. Radi se na informatičkoj obradbi sve građe i podataka iz arhiva i knjiga, koji bi se objavili u knjizi *Fundmünzen der Römischen Zeit in Kroatien*, a obuhvatili bi Ličko-senjsku županiju. Za sad je tiskana tek knjiga o nalazima novca na području Istre.⁴ Pravi sveobuhvatan i mukotrpan rad tek treba obaviti.

Slika 1.
Josip Brunšmid,
oko 1920.

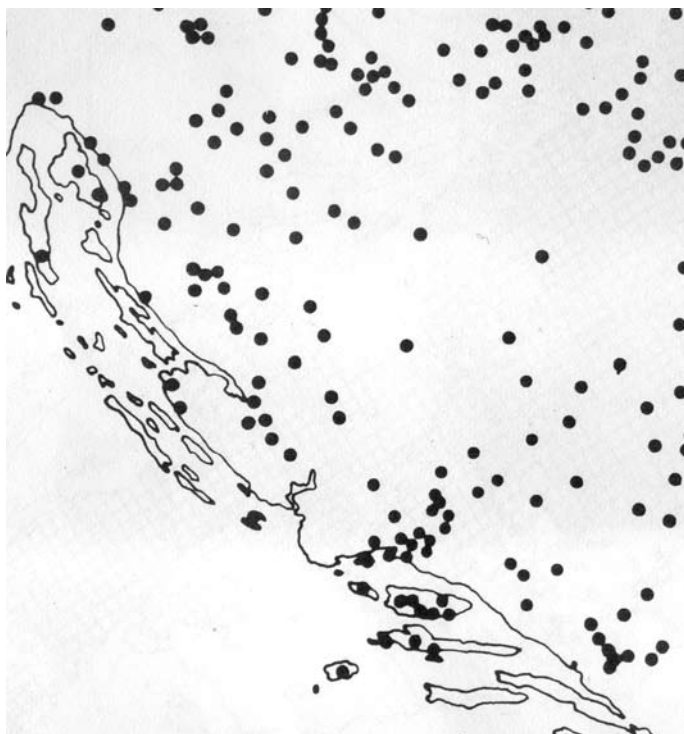
Slika 2.
Gospić: Valentinijan I.
(264-375), zlato, 21mm,
AMZ C34665

4 MIŠKEC, Alenka, *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Kroatien Abteilung XVIII, Istrien*, Mainz, 2002.

Slika 3.
Lika.
Karta područja
koja su nekada
nastavali Japodi.

Slika 4.
Karta
rasprostranjenosti
skupnih nalaza
novca svih razdoblja
u Lici i susjedstvu.

Ivan MIRNIK

**Nacrt numizmatičke
topografije Like**

Slika 5.

Klasnić, skupni nalaz zlatnog i srebrnog novca 14. st. 1871. Ugarska, Ludovik I, zlatni floren, 1342-1353, 22 mm, AMZ, inv. br. E16172.

Slika 6.

Klasnić, skupni nalaz zlatnog i srebrnog novca, 1871. Ugarska, Ludovik I, zlatni floren, 1361-1372, 21 mm, AMZ, inv. br. E16176.

Slika 7.

Lika, zlatnik bizantskih careva Leona III. i Konstantina V. (741-775), 28 mm, AMZ, inv. br. D710.

Slika 8.

Lika - Honorius (293-423), zlatnik, 21 mm, AMZ, inv. br. C25428.

Slika 9.
Lički Ribnik,
srebrni i jantarni nakit
iz blaga, 1930.
(kopija izvornog negativa).

Slika 10.
Lički Ribnik, sadreni odljevci rimskog republikanskog novca iz blaga, 1930. (kopija izvornog negativa).

Slika 11.

Lički Ribnik, sadreni odlivci rimskog
republikanskog novca iz blaga, 1930. (kopija izvornog negativa).

Slika 12.
Lički Ribnik, srebrni
rimski republikanski
novac iz blaga, 1930. (lica)

Slika 13.
Lički Ribnik, srebrni rimski republikanski novac iz blaga, 1930. (naličja)

Ivan MIRNIK

**Nacrt numizmatičke
topografije Like**

Slika 14. (lievo)

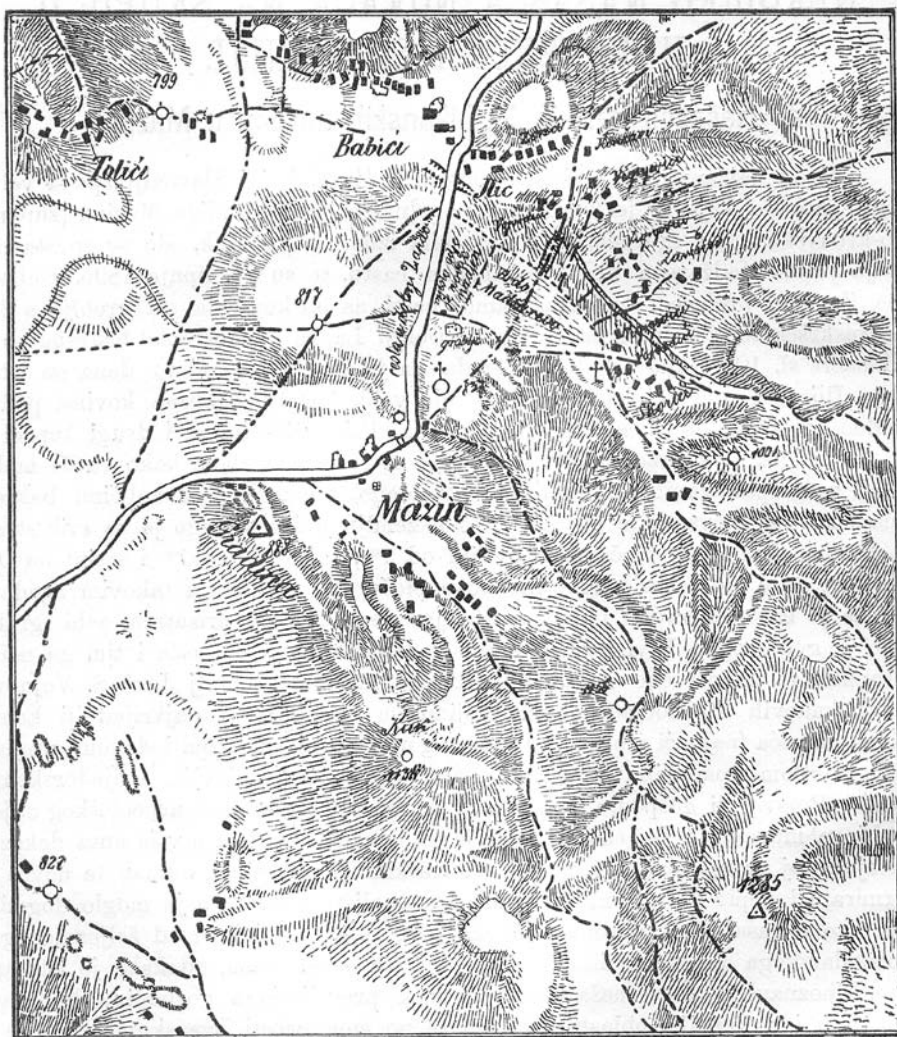
Lički Ribnik, srebrni denar cara
Augusta iz blaga, 1930. (lice).

Slika 15. (desno)

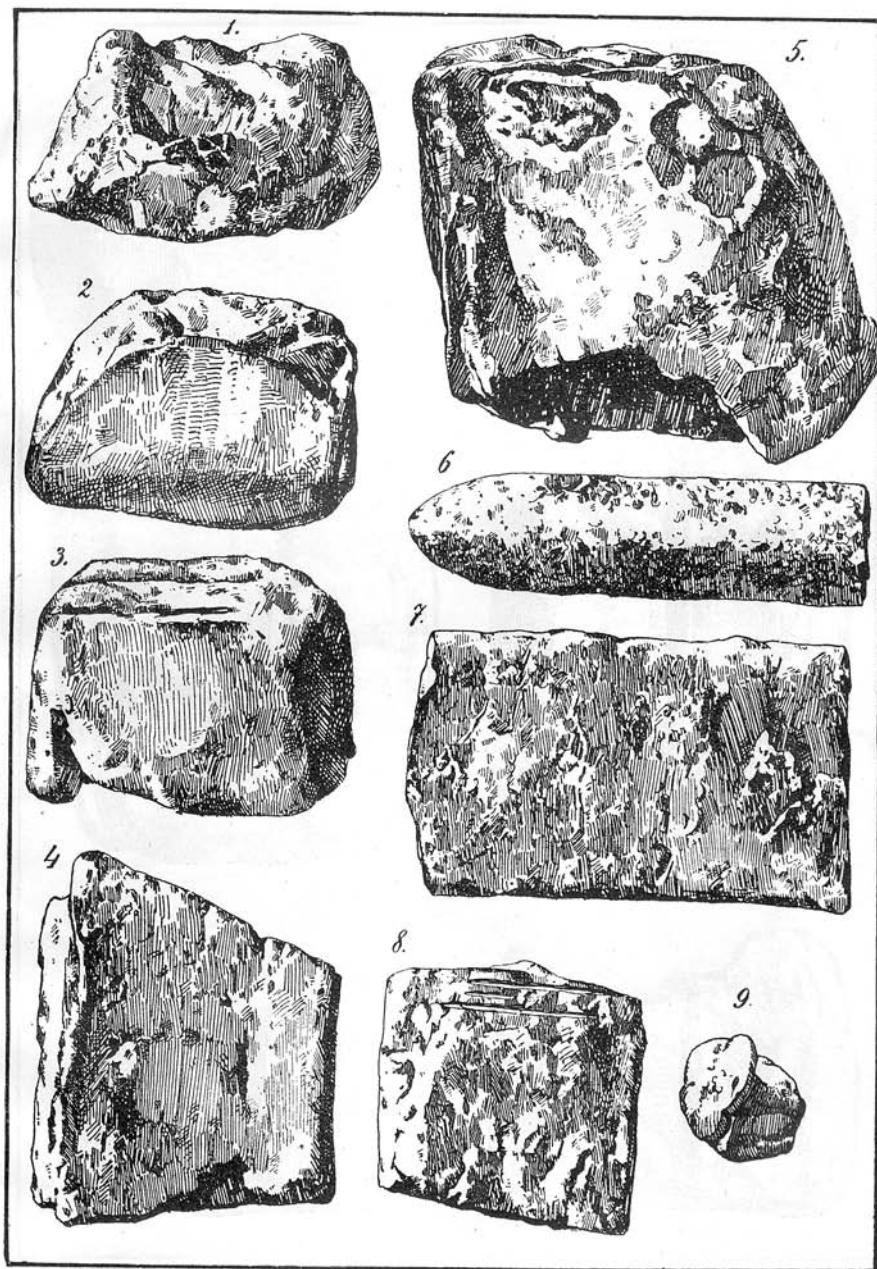
Lički Ribnik, srebrni denar cara Augusta iz blaga, 1930. (naličje).

Slika 16.

Mazin, položaj nalaza zakopanog brončanog blaga, 1896. (Brunšmid 1897).

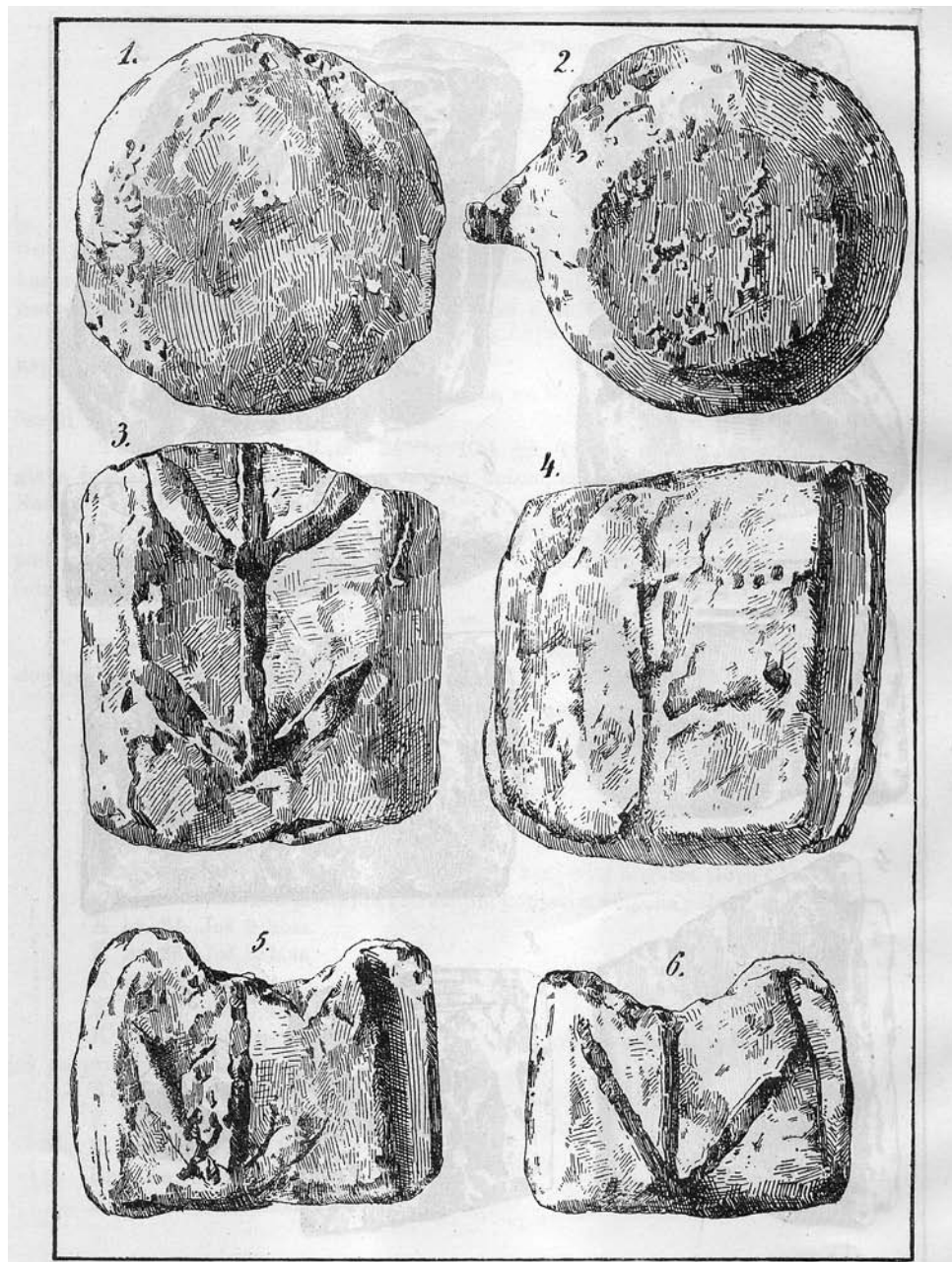

Slika 17.
Mazin, brončani skupni nalaz, 1896.: aes rude (Brunšmid 1897).

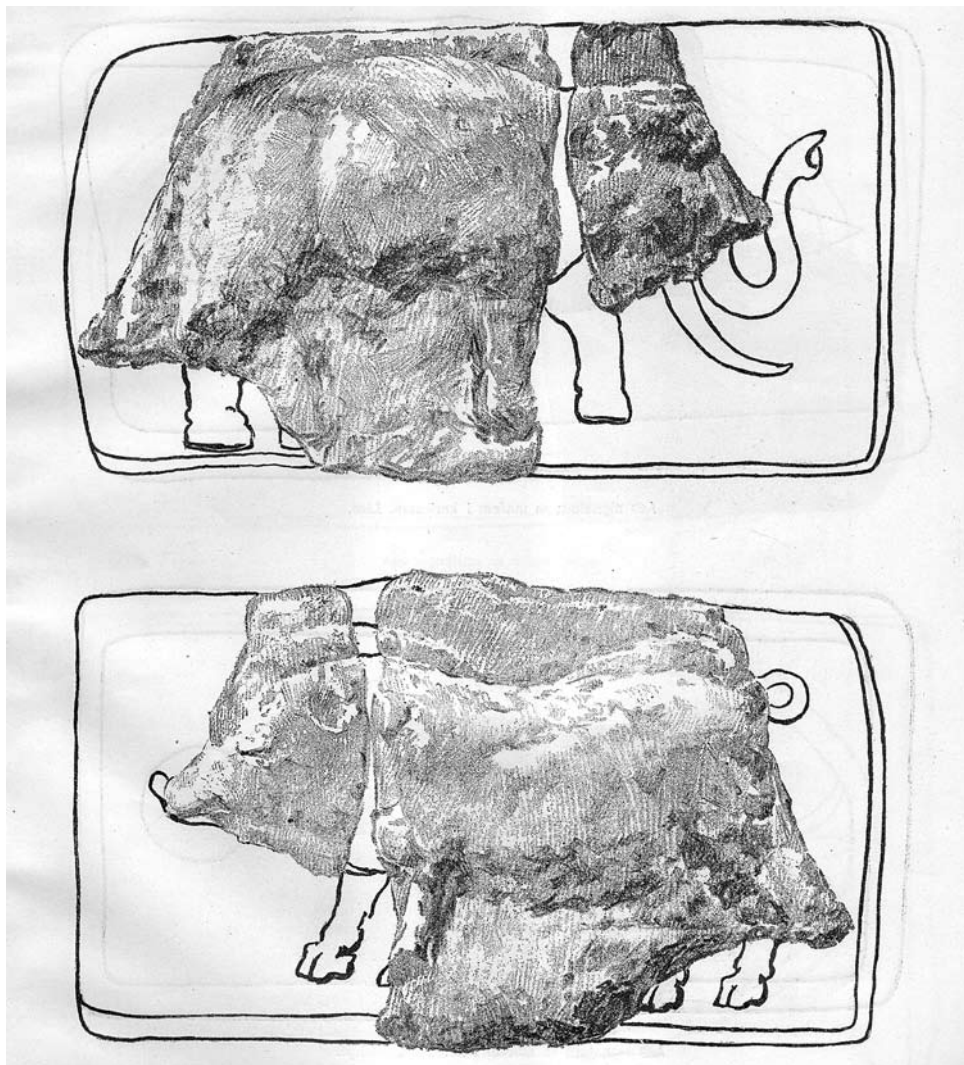

Slika 18.

Mazin, brončani skupni nalaz, 1896.: aes rude i signatum (Brunšmid 1897).

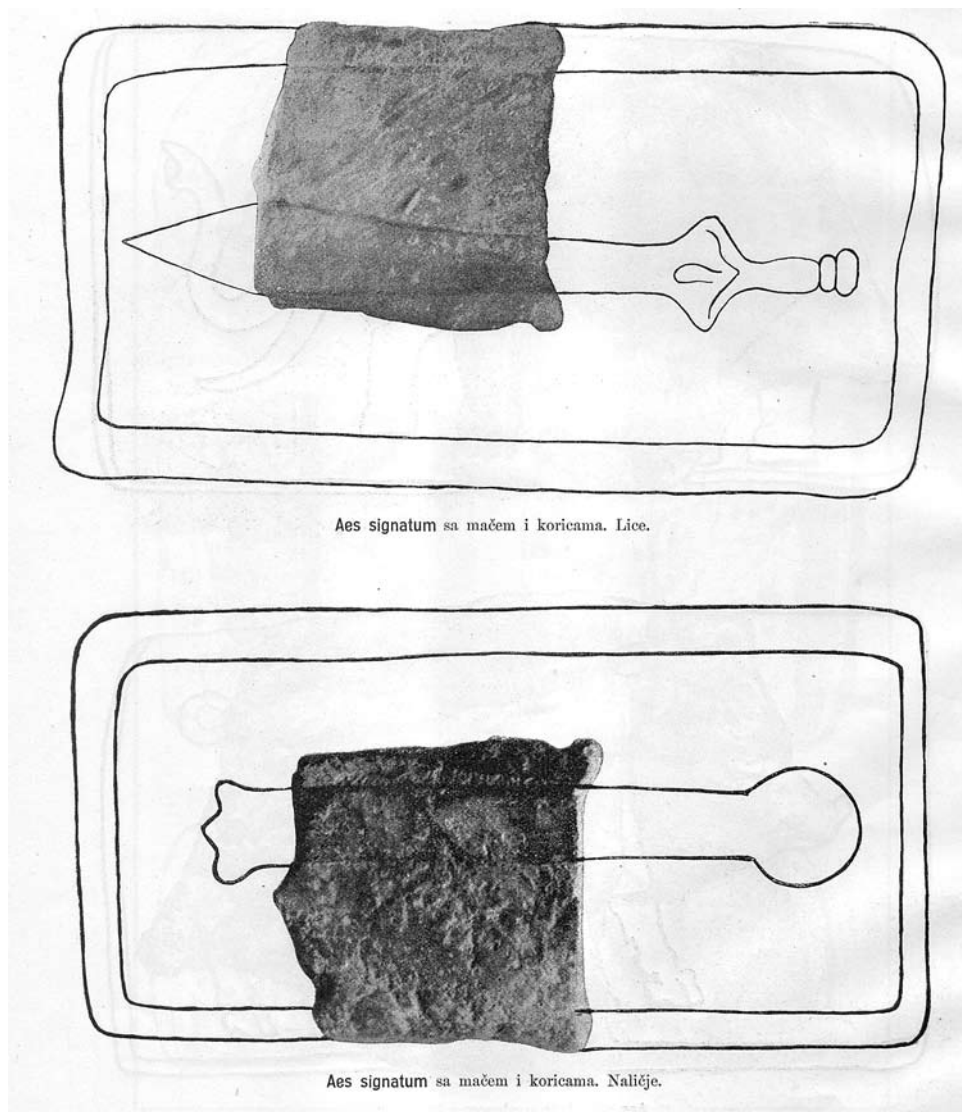

Slika 19.
Mazin, brončani skupni nalaz, 1896.: aes signatum sa slonom i krmačom (Brunšmid 1897).

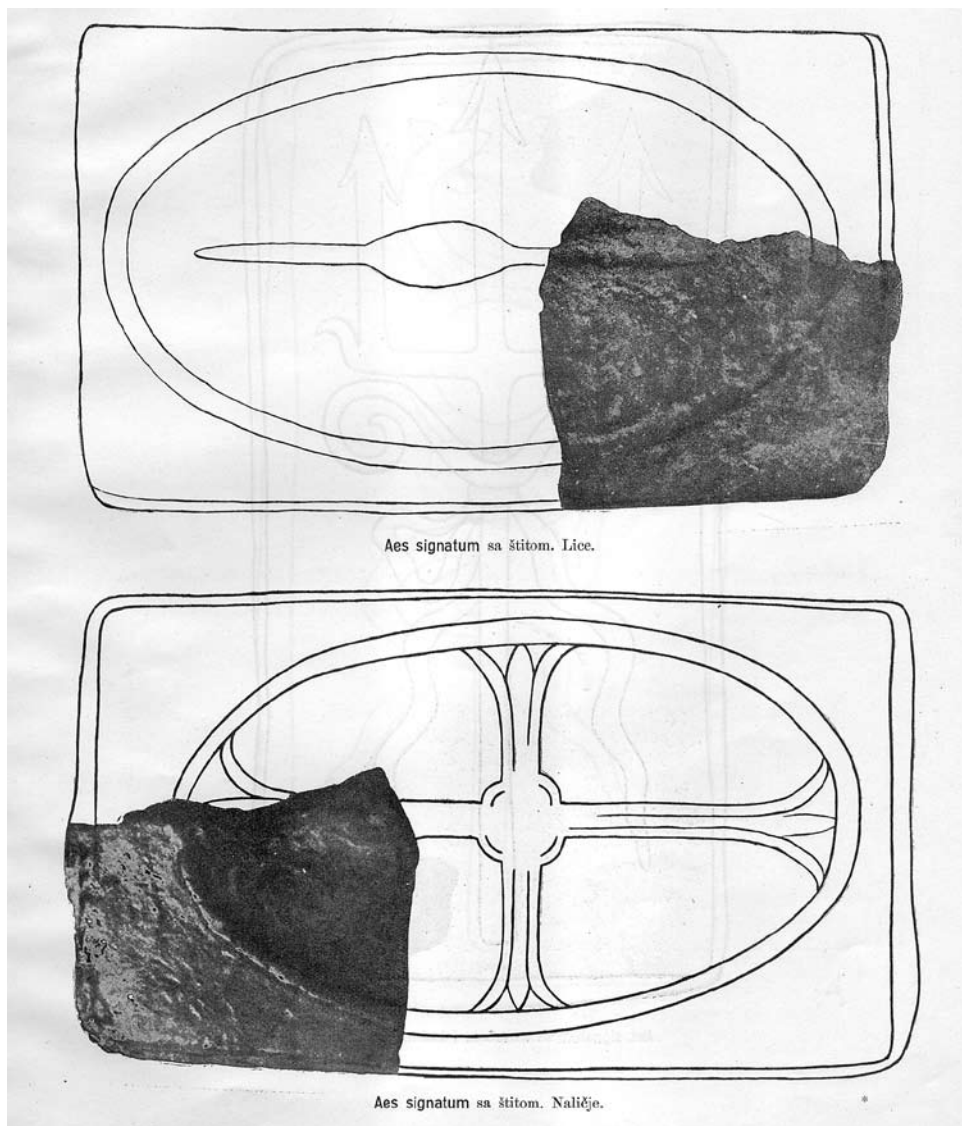

Slika 20.

Mazin, brončani skupni nalaz,
1896.: aes signatum s mačem i koricama (Brunšmid 1897).

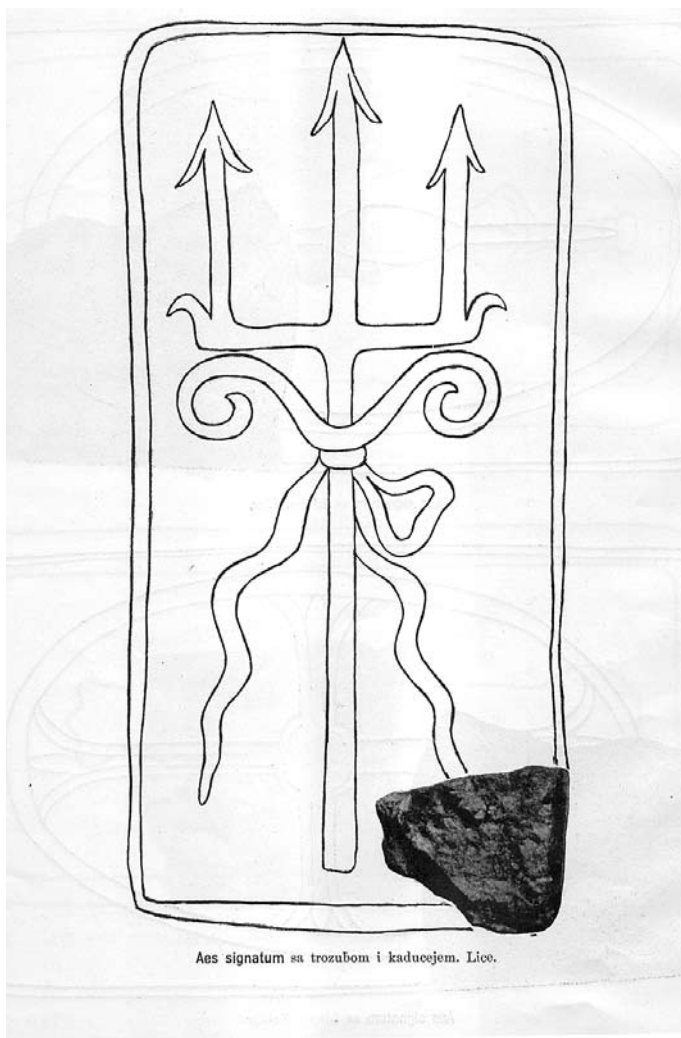

Slika 21.
Mazin, brončani skupni nalaz,
1896.: aes signatum sa štitom (Brunšmid 1897)

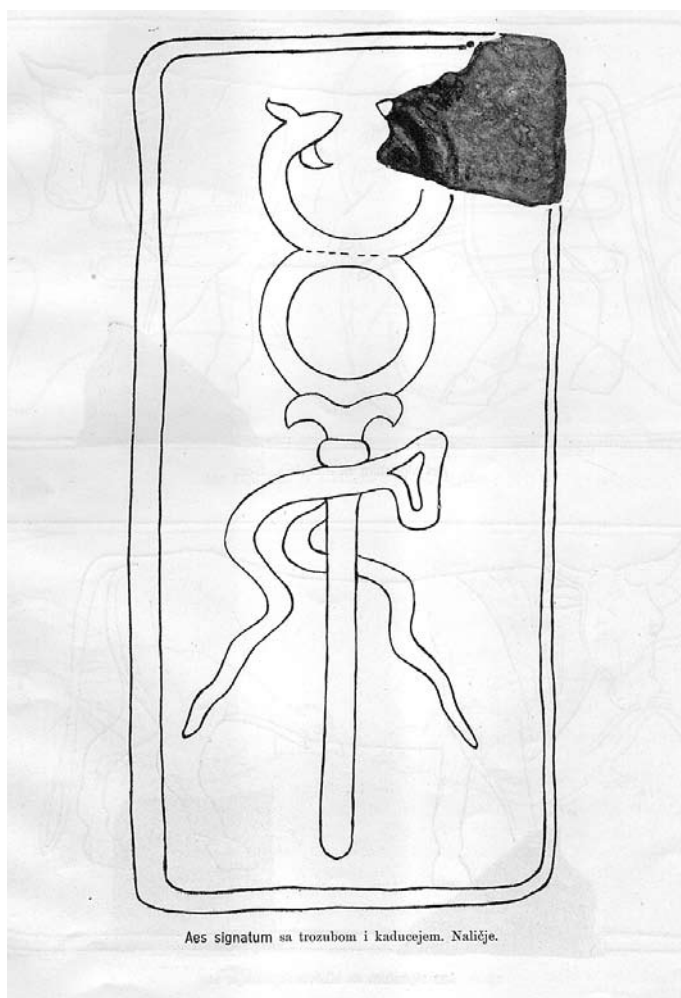
Slika 22.

Mazin, brončani skupni nalaz,
1896.: aes signatum s trozubom i kaducejem (Brunšmid 1897).

Slika 23.

Mazin, brončani skupni nalaz,
1896.: aes signatum s trozubom i kaducejem (Brunšmid 1897).

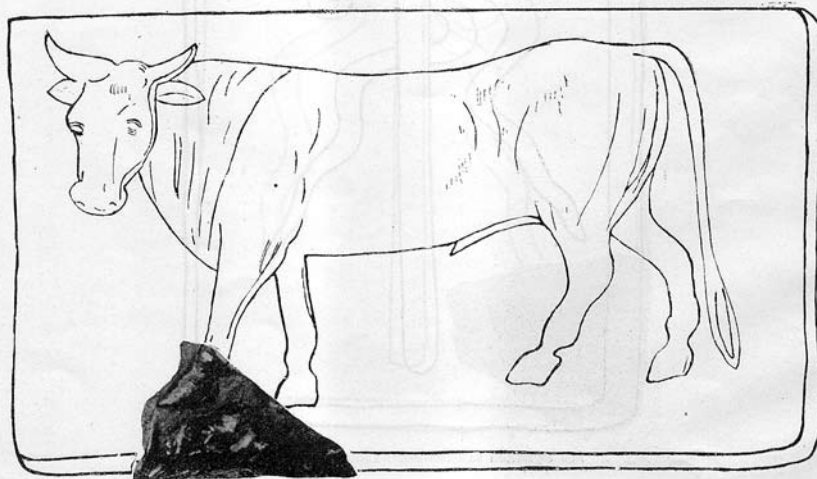

Slika 24.

Mazin, brončani skupni nalaz, 1896.: aes signatum s bikovima (Brunšmid 1897)

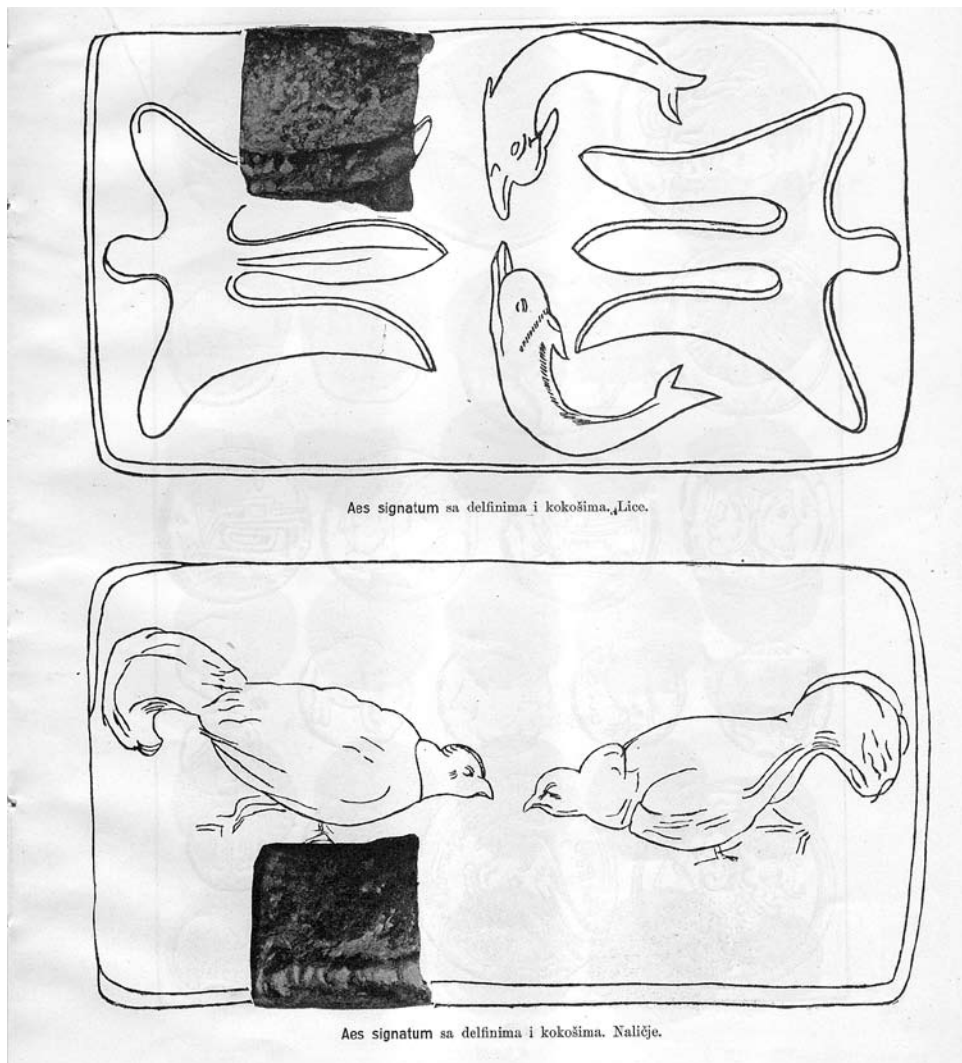
Aes signatum sa bikovima. Lice.

Aes signatum sa bikovima. Naličje.

Slika 25.

Mazin, brončani skupni nalaz, 1896: aes signatum s delfinima i kokošima (Brunšmid 1897).

Slika 26.

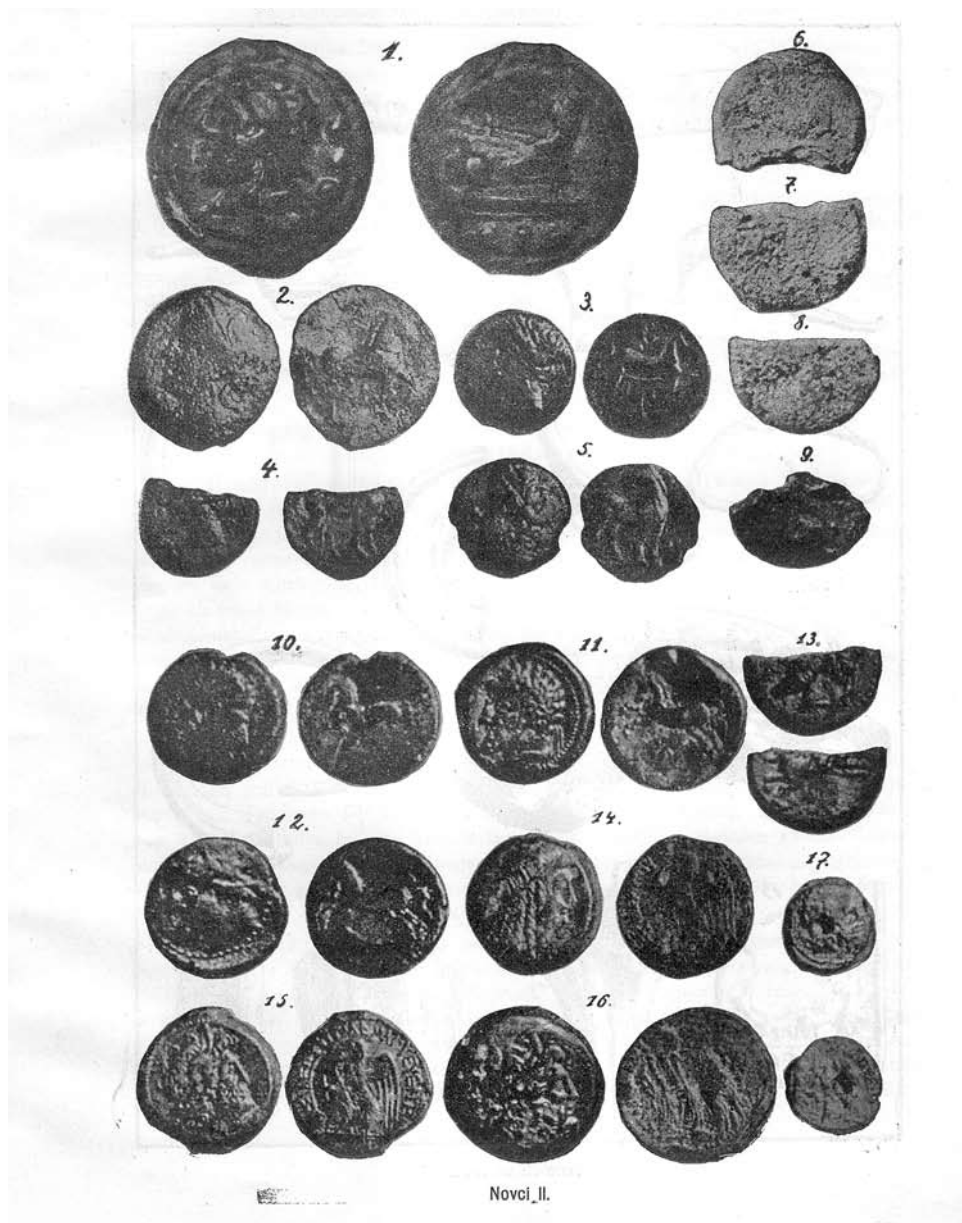
Mazin, brončani skupni nalaz, 1896.: razni novac (Brunšmid 1897).

Novci I.

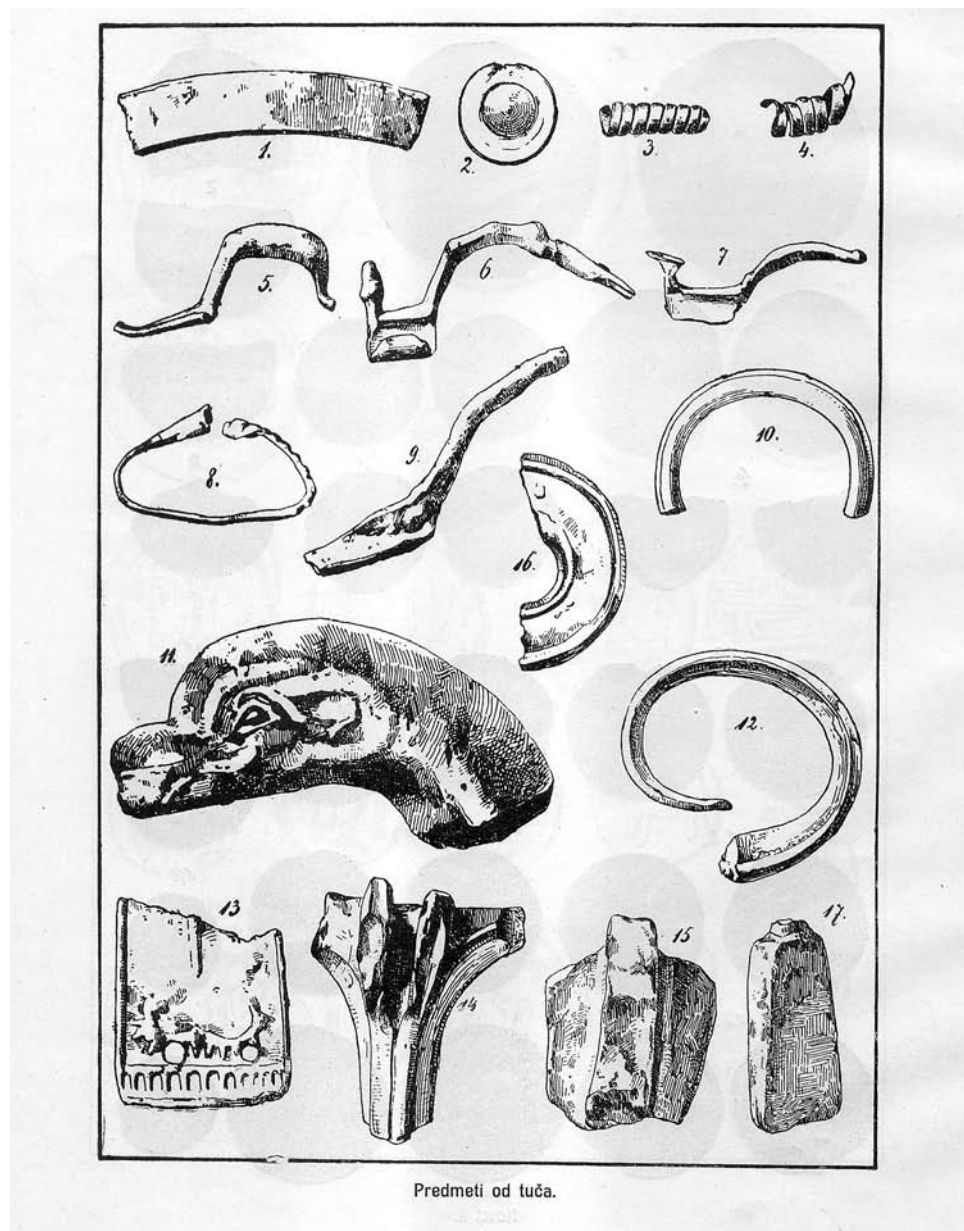
Slika 27.

Mazin, brončani skupni nalaz, 1896.: razni novac (Brunšmid 1897).

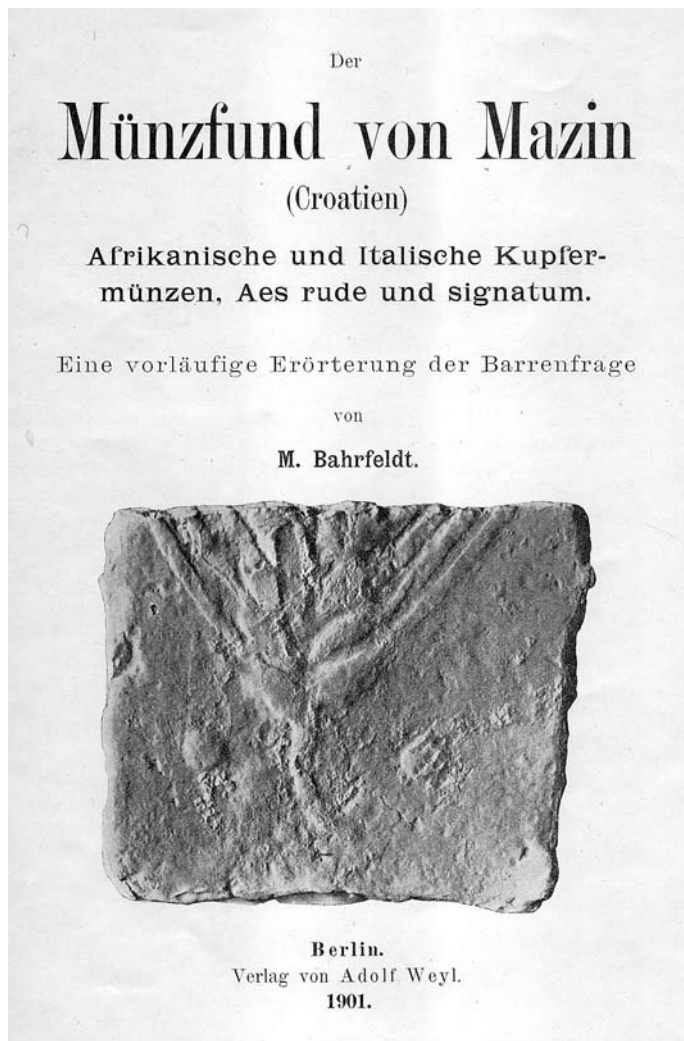
Slika 28.

Mazin, brončani skupni nalaz, 1896.: razni brončani predmeti (Brunšmid).

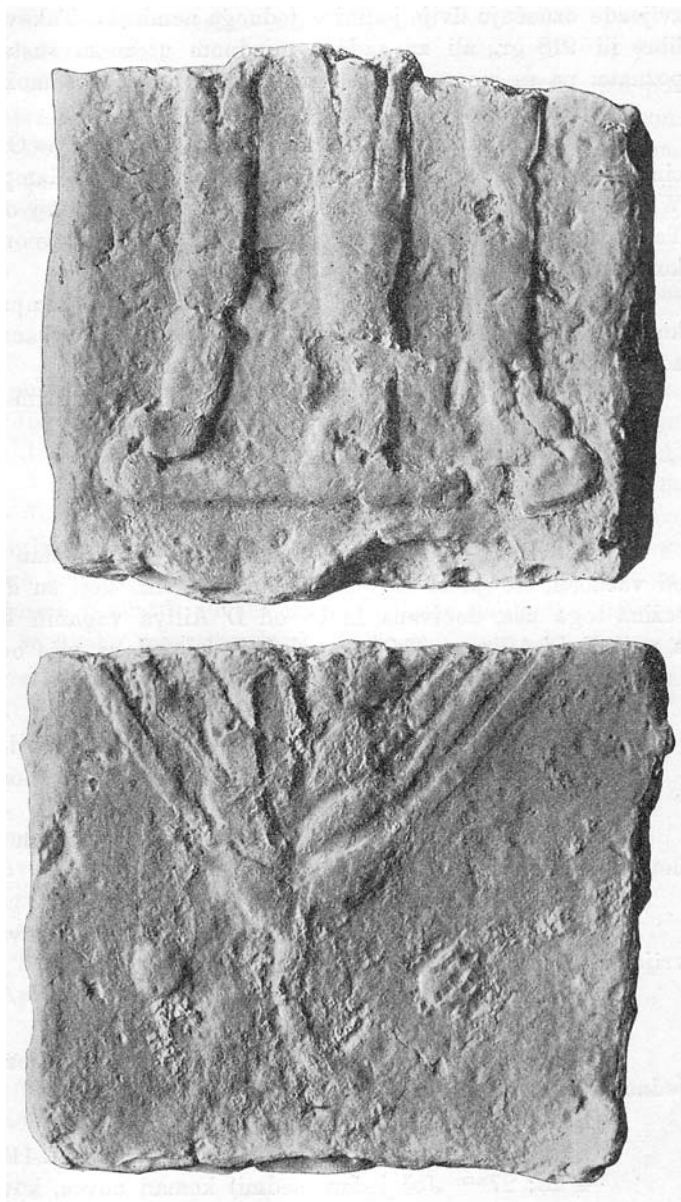
Slika 29.

Bahrfeldtova objava Mazinskog skupnog nalaza (Berlin, 1901).

Slika 30.

Mazin, brončani skupni nalaz,
šipka s tronogom i klasom (Brunšmid 1900).

Slika 31.

Mazin, dio brončanog
skupnog nalaza, 1896.
(Arheološki muzej u Zagrebu,
numizmatička stalna izložba).

Slika 32.

Mazin, 1896., brončani novac Kartage.

Slika 33.
Mazin, 1896.,
brončani novac Kartage.

Slika 34.
Mazin, 1896., brončani
novac Numidije.

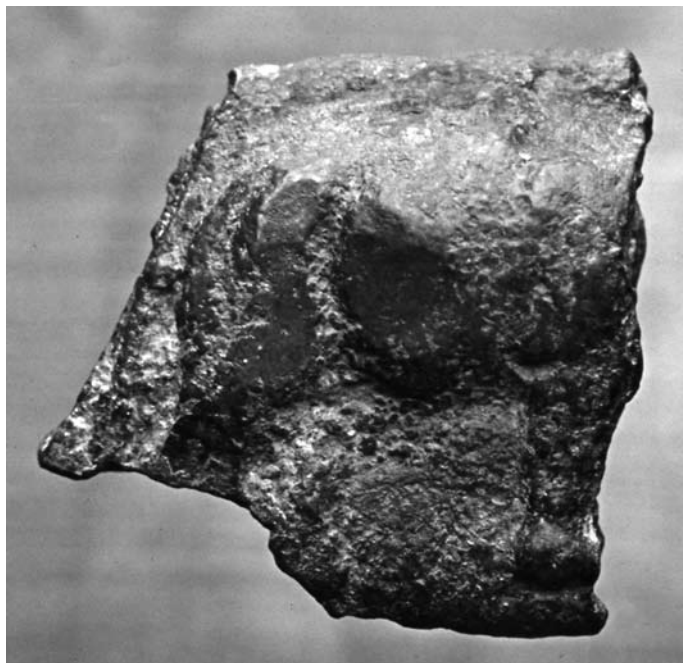
Slika 35.
Mazin, 1896., teški brončani
novac Rimske Republike.

Slika 36.

Mazin, 1897., aes signatum
sa slonom i krmačom.

Slika 37.
Mazin, 1897.,
ulomak rimske
republikańske brončane
šipke s tronogom i klasom.

Slika 38.
Prozor, Romul Augustul (475-476),
zlatni novac, 20 mm; AMZ, inv. br. C25474.

Slika 39.
Prozor, Ivan (423-425),
zlatni novac, 13 mm; AMZ, inv. br. C25446.

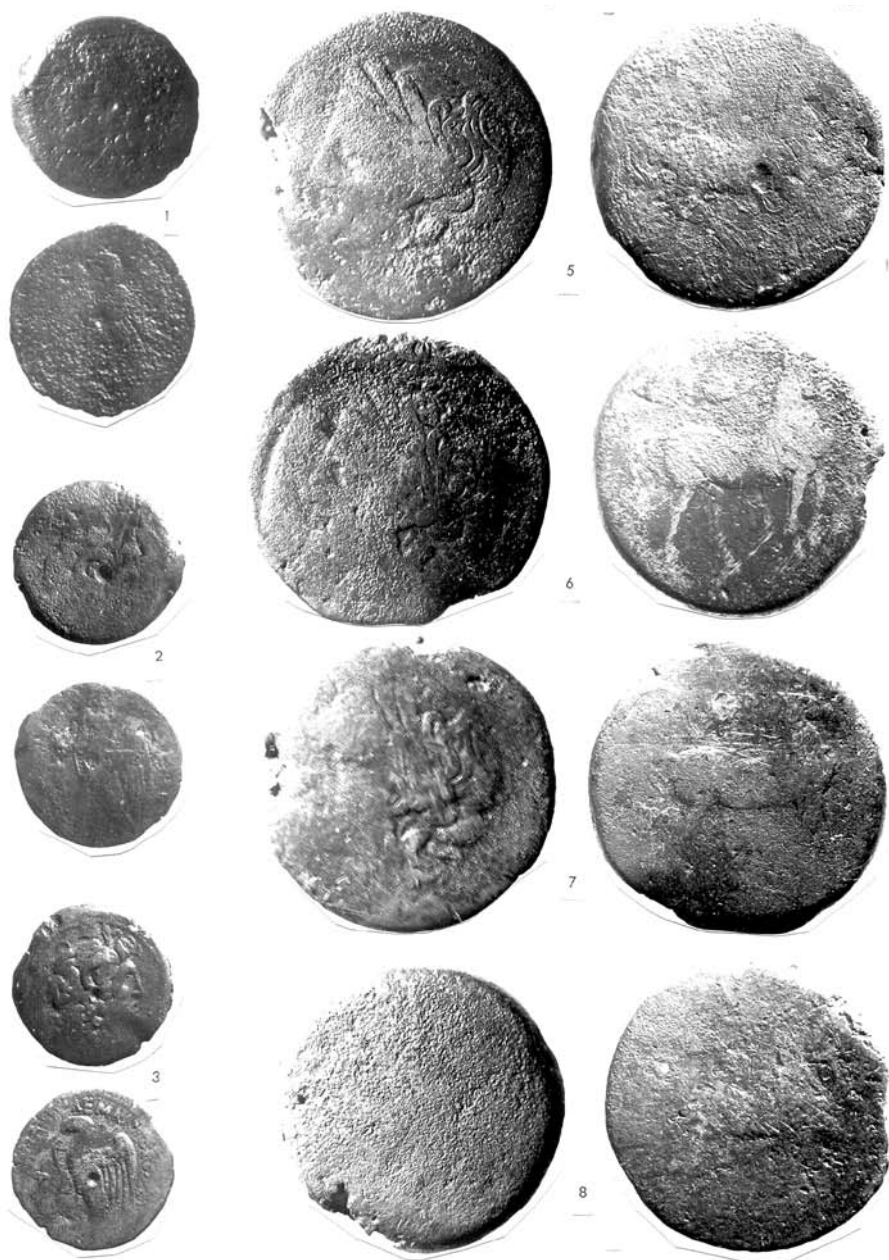

Slika 40.
Rakovica, Honorije (393-423),
zlatni novac, 21 mm; AMZ, inv. br. C25421.

Slika 41.

Štikada, skupni nalaz brončanog novca 2.-1. st. pr. Kr., 1976.

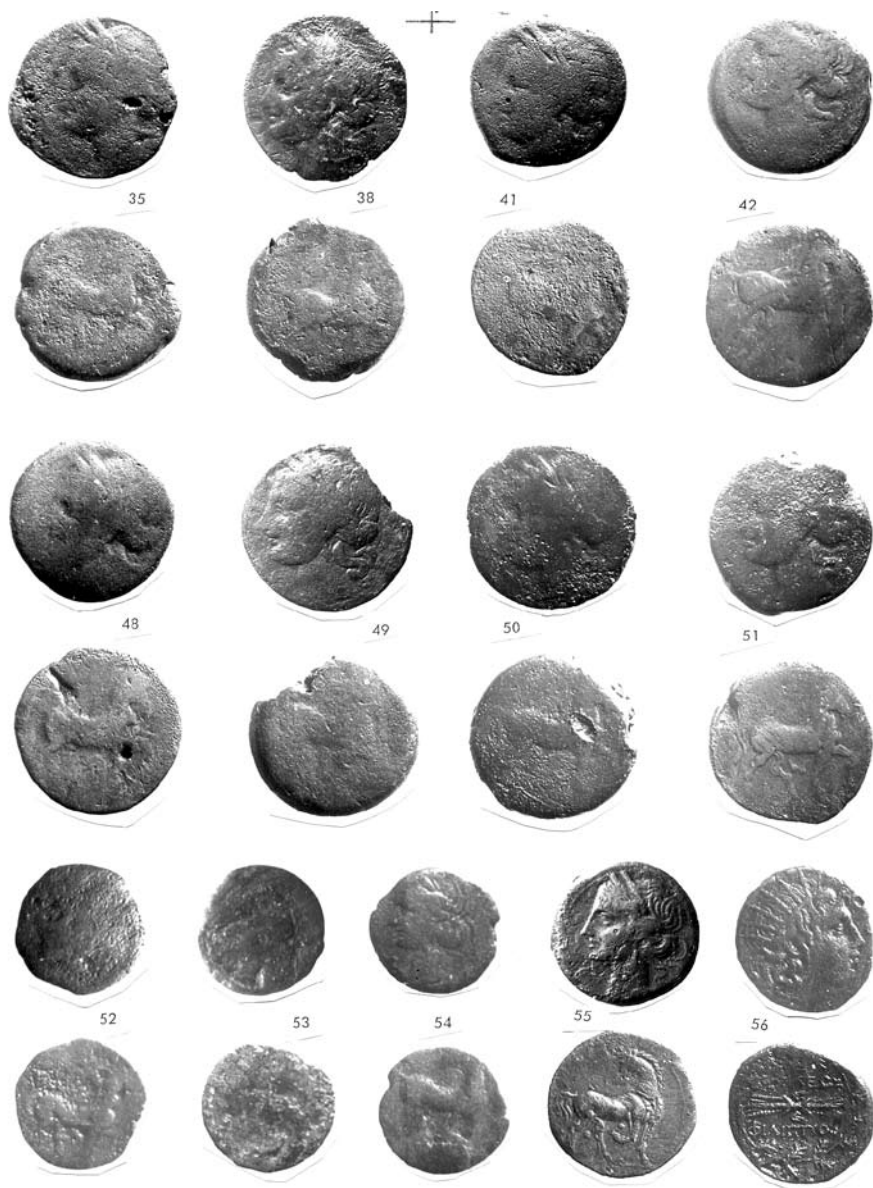

Slika 42.

Štikada, skupni nalaz brončanog novca, 2.-1. st. pr. Kr., 1976.

Slika 43.
Štikada, skupni nalaz brončanog novca, 2.-1. st. pr. Kr., 1976.

Slika 44.

Štikada, skupni nalaz brončanog novca, 2.-1. st. pr. Kr., 1976.

Slika 45.

Štikada, skupni nalaz brončanog novca, 2.-1. st. pr. Kr., 1976.

Slika 46.
Švica.položaj nalaza
srebrnog blaga, 14 st.; 1975.

Slika 47.
Švica.položaj nalaza
srebrnog blaga, 14 st.; 1975.

Ivan MIRNIK
**Nacrt numizmatičke
 topografije Like**

Slika 48.

Švica – ekipa Arheološkog
 muzeja u Zagrebu na mjestu
 nalaza srebrnog blaga, 1975.

Slika 49.

Švica – srebrno
 blago *in situ*, 1975.

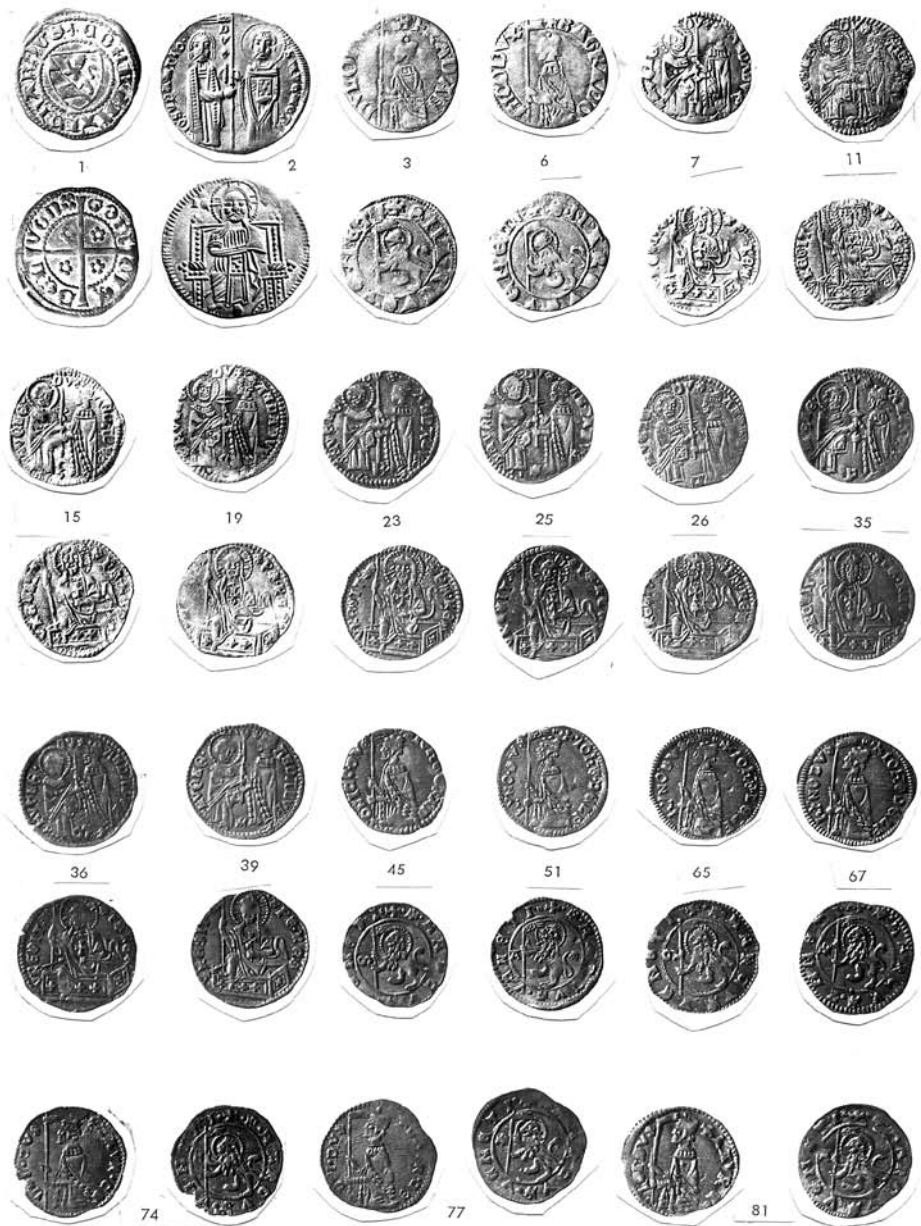
Slika 50.
Švica – srebrno blago,
14 st.; 1975.

Slika 51.
Švica – srebrno blago, 14 st.; 1975.

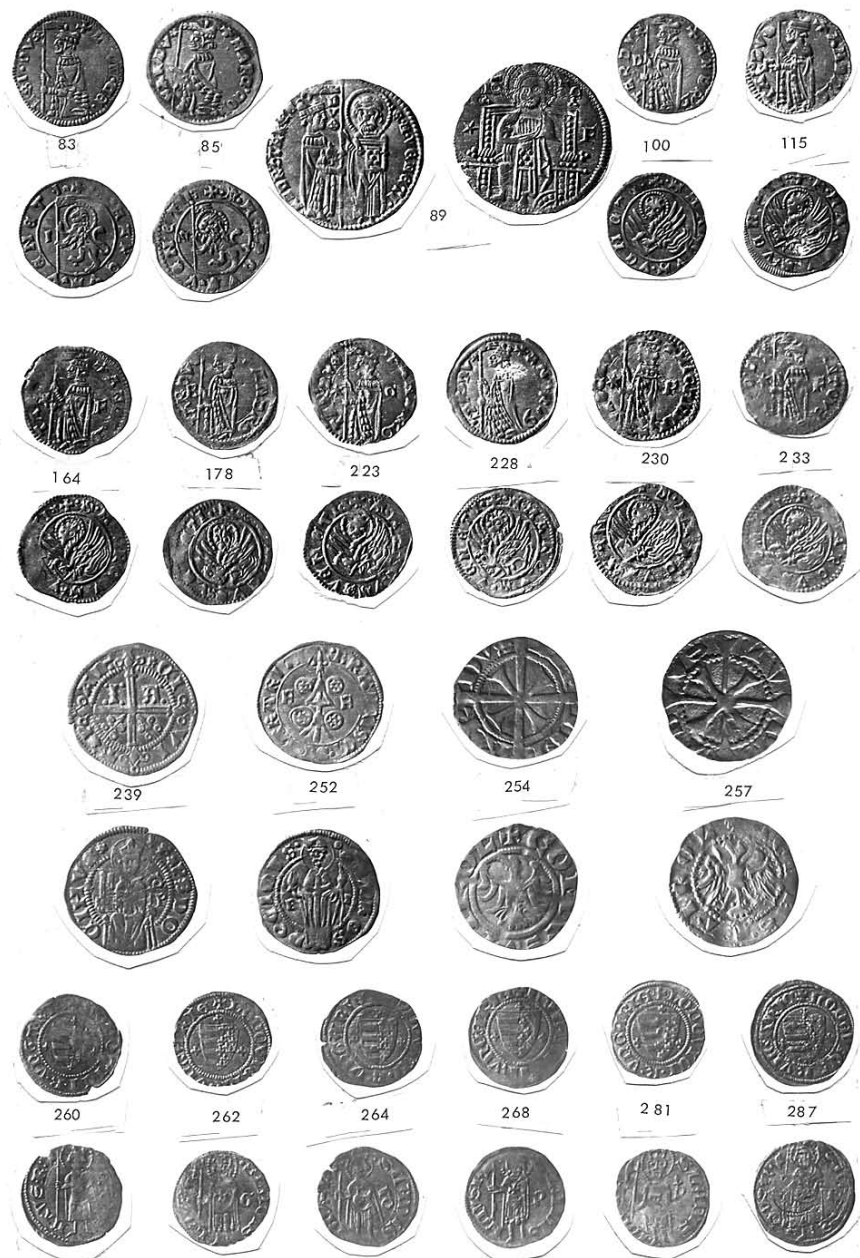

Slika 52.
Švica – srebrno blago, 14 st.; 1975.

Slika 53.

Švica – srebrno blago, 14 st.; 1975.

Slika 54.

Vaganac Bizant, Leon III./Constantinus V.
(717-741), zlatni novac, 19 mm,
AMZ, inv. br. D699.

Na početku monetarne povijesti Like posebno važan i zanimljiv je sklop pojedinačnih i skupnih nalaza brončanoga grumenja (*aes rude*, *aes formatum*), slomljenih šipki (*aes signatum*) i sjevernoafričkog brončanog novca (Egipat, Kartaga, Numidija) te teškog rimskog republikanskog lijevanog brončanog novca (*aes grave*) iz 2. st. prije Kr., koji se proteže od današnje zapadne Bosne, preko Like do istočne Slovenije,⁵ dakle, na području koje su nastavali Japodi. O tom jedinstvenom kompleksu nalaza brončanog novca mnogo je i često pisano.⁶ Njihovo obilježje je ponajprije brončani punski (Kartaga, nekoliko nominala, one najveće su za razliku od Like po svjetskim numizmatičkim zbirkama vrlo rijetke), numidski (Micipsa i suvladari), a pakatkad egipatski (Ptolemejevići) i drugi grčki novac (Ahejska liga – Caphyae Arcadiae, Makedonija – Filip V., Sicilija – Sirakuza – Hieron II., Hispanija – Castulo tarraconensis, Baetica – Obulco Porcuna, Emporiae) te rimski novac i poluge (nikada čitave). Italški, odnosno rimski metal, a to su grubo grumenje bronce (*aes rude*), šipke različitih oblika (*aes formatum*) te iste s nekim oznakama i prikazima (*aes signatum*) i konačno vrlo čest pravi, teški, lijevani brončani novac (*aes grave*).

Najpoznatiji među takvim skupnim nalazima je onaj iz Mazina iz 1896. god.,⁷ pa se po njemu i cijela ta skupina

5 MIRNIK, Ivan, "Circulation of North African etc. currency in Illyricum. Sažetak: Optjecaj sjevernoafričkog itd. novca u Iliriku", *Arheološki vestnik* (Ljubljana), 38/1987, str. 369-392.

6 Npr. KURZ, Narel, "Zum Charakter der Geldwirtschaft im Japodengebiet. Povzetek: O značenju denarnega gospodarstva na japodskem području", *Arheološki vestnik* (Ljubljana), 20/1969, str. 27-34.

7 BRUNŠMID, Josip, "Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji 2. V. Našašće italških i afrikanskih novaca u Mazinu", *VHAD, NS*, 2/1896-1897, str. 1-64; isti: "Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji 3. Dodatak k V. Našašće italških i afrikanskih novaca u Mazinu", *VHAD, NS*, 3/1900, str. 1-75.; BAHRELD, Max von, *Münzfund von Mazin (Croatien) Afrikanische und Italische Kupfer Münzen, Aes rude und signatum. Eine vorläufige Erörterung der Barrenfrage*, Berlin 1901.

ostava može i nazvati. Mazinsko blago zavrijedilo bi novu objavu, s mnogo više slika nego si je Brunšmid mogao priuštiti. Donedavno se moglo nabrojati dvanaestak blaga toga tipa: 1. Bosanska Krupa, oko 1932. (u literaturu je ušlo pod korumpiranim imenom "Kruinwa"),⁸ 2. Bosanski Petrovac, prije 1946. (možda je to ujedno ostava iz Donjeg Unca); 3. Donji Unac, oko 1894.;⁹ 4. Gračac 1926.;¹⁰ 5. Izačić, prije 1907.; 6. Krupa, oko 1891.;¹¹ 7. Mazin 1896.; 8. Obrovac, okolica 1958./1959.;¹² 9. Široka Kula, 1846.;¹³ 10. Štikada, 1976.;¹⁴ 11. Vrankamen 1887.¹⁵ te možda 12. Zvonigrad.¹⁶ Poznato je da su ostave iz Vrankamena i Gračaca bile zakopane u glinenim posudama, ona iz Štikade čini se da je skrivena ispod kućnog poda, a mazinsko blago zakopano je u kamenoj cisti. Numizmatičari nemaju isto stajalište o vremenu skrivanja tih ostava: od oko 100. do 75. god. pr. Kr. Je li slično blago uistinu iskopano i raspršeno 1974. god. u okolici Gračaca, ili je riječ o neslanoj šali koju je nepoznata osoba podmetnula stručnjacima Arheološkog muzeja u Zagrebu i Regionalnog konzervatorskog zavoda, ostaje otvoreno pitanje.

Pojedinačno je novac, kakav je sadržan u ostavi iz Mazina, nađen na mnogo mjesta, ne samo u Lici; spomenimo samo: Bribir, Donja Dolina, Drvar, Glina, Gradac, Jagodnja, Sv. Juraj, Karlobag, Kiringrad, Lički Ribnik, Nin, Prijedor, Prozor, Senj, Sisak, Skradin, Strupnić, Tribalj, Trošmarija i Zadar. Zanimljivo je što u japodskim

8 MIRNIK, Ivan, Coin hoards in Yugoslavia, British Archaeological Reports, International Series (Oxford), 95/1981, str. 38, br. 30.

9 MIRNIK, Ivan, op. cit. 1981, str. 42, br. 57.

10 MIRNIK, Ivan, op. cit., str. 38, br. 24; Isti: "Skupni nalazi novca iz Hrvatske, V. Ostava iz Gračaca iz godine 1926. Summary: Coin hoards from Croatia. V. The 1926 Gračac hoard", Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3.s., 20/1987, str. 49-64 + 9 tab.

11 MIRNIK, Ivan, op. cit. 1981, str. 38, 31.; Isti: "Le trésor monétaire de Bosanska Krupa", Actes du XIe Congrès International de Numismatique... Bruxelles 8-13. septembre 1991, I. Louvain-la-Neuve 1993, str. 113-116 + Pl.II; Isti: "Skupni nalaz novca iz Krupe. Résumé: Le trésor monétaire de Krupa", Bosna franciscana (Sarajevo), 8/2000, 12, str. 196-211.

12 MIRNIK, Ivan, op. cit. 1981, str. 46, br. 79.

13 MIRNIK, Ivan, op. cit. 1981, str. 40, br. 43.

14 MIRNIK, Ivan, "Lovinac, Štikada, Yugoslavia", Coin Hoards (London), 4/1978, str. 16, br. 50; Isti: "Štikada, Gračac, Croatia, Yugoslavia 1976", Coin Hoards (London), 4/1979 str. 17, br. 57; Isti: "Skupni nalazi novca iz Hrvatske. III. Skupni nalaz afričkog novca i aes rude iz Štikade. Summary: Coin hoards from Croatia. III. The hoard of bronze coins and aes rude from Štikada", Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3.s., 15/1982, str. 149-167 + 6 tab.

15 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 48, br.93.

16 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 49, br.100.

zemljama nije nađen barbarsko-keltski novac. Nešto takvog novca mimoišlo ih je te od najjužnijih poznatih primjeraka znamo za jedan keltski novac nađen u Modrušu, zatim za tzv. Vogelreiter (OTA 441,2) iz Livna, skupni nalaz iz Baline Glavice¹⁷ te još jedan pojedinačni nalaz iz Dragišića, u Gradskome muzeju u Šibeniku.

Uz brončanu valutu preko Velebita je počela gotovo istodobno pristizati i srebrna: rimski republikanski, poslije carski denari, a naravno u manjim količinama i zlato. Među skupnim nalazima u znanosti istaknuto mjesto pripada prekrasnoj ostavi iskopanoj u Ličkom Ribniku,¹⁸ koju možete vidjeti u stalnoj izložbi pretpovijesti u Arheološkome muzeju u Zagrebu. Tu je više od 357 srebrnih denara brojnih monetarnih obitelji i samoga Augusta, koji su zakopani zajedno sa srebrnim i jantarnim nakitom u vremenu od 27. do 2. ili od 2. god. pr. Kr. do 11. god. po Kr. – prvo je mišljenje Michaela Crawforda, a drugo Josipa Klemenca, koji je tu ostavu otkrio. Rimskih republikanskih denara bilo je i u ostavama iz Kruševa kod Obrovca¹⁹ i u Cesarici na obali.²⁰ U Toliću je 1845. također otkriveno zakopano blago koje se sastojalo od nekoliko srebrnih drhami Apolonije, rimskih republikanskih denara i carskog brončanog novca, koji se zaključuje sa carem Hadrijanom.²¹ Slična mješavina novca Republike i Carstva nalazila se i u ostavi iz Vaganca, otkrivenoj prije 1896. god.,²² koja, prema krnjim podacima, završava novcem Antonina Pija. God. 1895. nađeno je u Medku²³ blago antoninijana, zakopano poslije 274./5. god., s rasponom carskog novca od Vespazijana do Maksimina. Na početak 4. st. datira se

- 17 KOS, Peter, "A find of Celtic coins from the area of Balina Glavica (Sinotion) in Dalmatia. Sažetak: Nalaz keltskog novca na području Baline Glavice (Sinotion) u Dalmaciji", VAMZ, 3.s., 25/2002, str. 147-158.
- 18 KLEMENC, Josip, "Ostava u Ličkom Ribniku. Zusammenfassung: Der Schatzfund von Lički Ribnik", VHAD, NS, 16/1936, 2-4, str. 83-125; MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 44, br. 68.
- 19 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981., str. 44, br. 66.
- 20 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981., str. 41, br. 50; DUKAT, Zdenka – MIRNIK, Ivan, "Ostava rimskih denara iz Cesarice. I. dio. Summary: The hoard of Roman denarii from Cesarica", Numizmatičke vijesti, 27/1984, 38, str. 7-25 +4 tab. i 5 sl.; Isti: "Ostava rimskih denara iz Cesarice, II. Summary: The hoard of Roman denarii from Cesarica", Numizmatičke vijesti, 28/1985, 39, str. 30-44.
- 21 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 58, br. 144.
- 22 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 58, br. 146.
- 23 BRUNŠMID, Josip, "Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji. XVIII. Našašće rimskih bakrenih novaca trećeg stoljeća u Medku (kotar Gospić)", VHAD, NS, 8/1905, str. 180-182; MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 66, br.189.

skupan nalaz brončanog novca iz Mačje Grede.²⁴ Zlatnog novca bilo je u Donjem Lapcu, u blagu skrivenom oko 560. god.,²⁵ a pronađenom prije 1837. god. U nizu zakopanih blaga iz doba antike posljednje je iskopano prije Drugog svjetskog rata u Zrmanji. Riječ je o avarskim imitacijama zlatnika Heraklija.²⁶

Među značajnijim pojedinačnim nalazima, osobito zlatnog novca, bilo je aurea, solida ili tremisa, od kojih su neki vrlo rijetki, navedimo one sa sljedećih lokaliteta:

- Donji Srb - Valentinianus II. (375.-392.)
- Gospić - Valentinianus I. (364.-375.)
- Gospić, okolica - istočni Goti, Theodericus (489.-526.) (u ime Anastazija I.)
- Mlakvanska Greda - Valentinianus III. (425.-455.) 2 primjerka
- Prokike - Theodosius II. (402.-450.)
- Prozor - Iohannes (423.-425.); Romulus Augustulus (475.-476.)
- Stajnica - Honorius (393.-423.)
- Studenci - Valentinianus III. (425.-455.)
- Zrmanja - Diocletianus (284.-305.) (Antoninianus)

Pojedinačni nalazi bizantskog novca iz Like nisu zanemarivi.²⁷ Tako su u Lici, no bez navoda točnog mjesta nalaza, nađena tri zlatnika sljedećih careva: Leo III. (717.-741.) i Konstantin V.; Konstantin V. (741.-775.) i Leo IV. (751.-775.) te Teofil (829.-842.) i suvladari mu Michael II., Konstantin. U Gospiću je otkriven jedan brončani novac Justina I. (518.-527.), u Donjem Vaganacu solid Leona III. (717.-741.) i suvladara mu Konstantina V. Bruvno je poznato kao mjesto nalaza tremisa cara Zenona (474.-491.) i istočnogotskoga vladara Atalarika (526.-534.). Iz Ličkog Osika u Arheološkome muzeju u Zagrebu postoji nomisma

24 BRUNŠMID, Josip, "Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji XXVII. Našašće rimskih bakrenih novaca s kraja trećeg stoljeća iz Mačje Grede", VHAD, NS, 9/1906-1907, str. 226-240; MIRNIK, Ivan, op. cit. 1981, str. 80, br.295.

25 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 85, br. 325.

26 MIRNIK, Ivan, op. cit. 1981, str. 91, br.356; Isti: "Skupni nalazi novca iz Hrvatske IX. Skupni nalaz Heraklijevih zlatnika iz Zrmanje. Summary: Coin hoards from Croatia IX. The hoard of Heraclius solidi from Zrmanja", Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3.s. 23/1990, str. 163-171.

27 MIRNIK, Ivan, "O kasnorimskom i bizantskom novcu 5.-13. st. u kontinentalnoj Hrvatskoj. Summary: On Late Roman and Byzantine coins in continental Croatia. Zusammenfassung: Über spätromische und byzantinische Münzen im Kontinentalen Kroatien. Sommario: Le monete tardo-romane e bizantine nella Croazia continentale", Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Supplement, 1, 2001 (= Spomenica akademiku Luji Margetiću), str. 75-90.

histamenon Romana III. Argira (1028.-1034.), kakvih je u priobalnoj Hrvatskoj otkriveno poprilično. I iz Medka su nam sačuvana tri brončana novca Justinijana I. (527.-565.), a u Križpolju je nađen jedan tremissis istočnogotskoga kralja Teoderika (489.-526.), iskovan u ime cara Anastazija I. Iz Prozora je tremissis Konstantina IV. (668.-685.).

Nakon dugog razdoblja, kad novca gotovo i nije bilo, vraća se u optjecaj u srednjem vijeku. Među najranije srednjovjekovne ostave ubraja se ona iz okolice Perušića, iskopana oko 1907. god., u kojoj je u glinenom vrču bilo sitnog srebrnog novca Bologne, Padove i Verone 13. st.²⁸ Tijekom 14. st. zakopano je u Klasniću za numizmatiku važno blago ugarskog i mletačkog srebrnog novca.²⁹ Ništa manje nije zanimljiv skupni nalaz sličnog sastava iz Švice,³⁰ sadržaj vreće izgubljene krajem 14. st., koji možemo zahvaliti ljubaznosti Kate Rogić iz Švice. Moramo istaknuti da je blago iz Švice jedno od iznimno rijetkih, za koje se sa sigurnošću može ustvrditi da je sačuvano u cijelosti, budući da su ga iskopali arheolozi.

Iz Križpolja potječe blago austrijskih i njemačkih srebrnika iz 15. st.,³¹ a iz Kruškovače lonac s mletačkim srebrnim novcem, iskopan 1910. god.³² Lipova Glavica je mjesto nalaza blaga iz 1898. god., zakopanog između 1402. i 1413. god., koje su sačinjavali srebrni nakit i srebrnici Akvileje, Padove i Mletaka.³³ I u Jezeranama je 1902. god.

28 METCALF, David Michael, *Coinage in the Balkans*, Thessaloniki 1965; 187; MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 101, br. 421; MIRNIK, Ivan, "Circulation of Venetian money in what used to be the Kingdom of Croatia and Slavonia", *Rivista italiana di numismatica*, 90/1988, str. 506.

29 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 107, br. 474; Isti, op. cit., 1988, str. 507; Isti: *The 1871 Klasnić Hoard (Medieval Hungarian Coins - Medieval Italian (Gorizia - Padova - Venezia) Coins - Contemporary Forgeries)*, Glax. Collana di Studi e Ricerche di Numismatica (Milano) 11/1995.

30 MIRNIK, Ivan, "Švica. Otočac, SR Hrvatska - skupni nalaz srebrnog novca 14. st.", *Arheološki pregled*, 18/1976, str. 158 + T. LVIII, 2; Isti: "Švica (Nr. Otočac), Croatia", *Coin Hoards (London)*, 3/1977, str. 178; MIRNIK, Ivan, op. cit. 1981, str. 116, br. 542; Isti: "Skupni nalazi novca iz Hrvatske. II. Blago 14. stoljeća iz Švice. Summary: The hoard of 14th century coins from Švica", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s., 14/1981, str. 115-133; Isti, op. cit. 1988, str. 507.

31 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 122, br. 577.

32 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 122, br. 579.

33 BRUNŠMID, Josip, "Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji. XI. Našašće mletačkih, padovanskih i akvilejskih novaca XIV. i XV. stoljeća u Lipovoj Glavici (kotar Perušić)", *VHAD, NS*, 4/1899-1900, str. 148-155; MIRNIK, Ivan, op. cit. 1981, str. 123, br. 582; MIRNIK, Ivan, "Novac akvilejskih patrijarha iz Vukovara i opticaj akvilejskih denara u našim krajevima. Summary: Coins of the Patriarchs of Aquileia from Vukovar and the circulation of Aquileian denarii on the territory of Yugoslavia", *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 9, 1984, str. 228-229; Isti, op. cit., 1988, str. 508. MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 123, br. 582.

otkriveno blago mletačkog novca,³⁴ a i u Donjem Lapcu oko 1850. god.³⁵ I u blagu iz Kruškovače iz 1910. bilo je mletačkog novca,³⁶ a sličnog su sastava (Mleci, Akvileja) bili skupni nalazi iz 1887. god. iz Pecke,³⁷ Svetog Roka (oko 1850. god.),³⁸ Široke Kule (1888. god.)³⁹ te Veljuna (c. 1913.).⁴⁰ Njemačkog, pogotovo bavarskog i austrijskog sitnog srebrnog novca nađeno je na skupu u Malom Kutu kod Brinja oko 1870. god.⁴¹ Naša saznanja o blagu otkrivenom 1860. god. u Rudopolju možemo zahvaliti nesebičnoj gesti dr. Dane Čučković, nekada bibliotekarke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, koja je Arheološkome muzeju u Zagrebu darovala nekoliko mletačkih i akvilejskih srebrnika iz 15. st.,⁴² ostatke toga nalaza. Akvilejskog, ugarskog, padovskog, rimskog srednjovjekovnog i mletačkog srebrnog novca i nekoliko primjeraka zlatnika iz 15. st. nađeno je na skupu u Širokoj Kuli 1888.god.⁴³ Devčić Draga na obali poznata je po skupnom nalazu zlatnog ugarskog novca Vladislava II. (1490.-1516.) i sina mu Ludovika II. (1516.-1526.), austrijskog Ferdinanda I. (1521.-1531.-1556.-1564.), mletačkog Andree Grittija (1523.-1539.) i firentinskog zlatnika Alessandra Medicija (1532.-1537.), rad velikog renesansnog kipara Benvenuto

34 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 108, br. 477; isti, op. cit., 1988, str. 507.

35 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1988, str. 507.

36 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 122, br. 579; Isti, op. cit., 1988, str. 508.

37 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 123, br.589; Isti, op. cit., 1988, str. 508.

38 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1988, str. 508.

39 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 125, br. 599; Isti, op. cit., 1988, str. 508.

40 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1988, str. 508.

41 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 123, br. 583.

42 MIRNIK, Ivan, "O blagu 14.-15. stoljeća iz Rudopolja. (Zusammenfassung:) Über den Schatz in Rudopolje aus dem 14.-15. Jahrhundert", *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 27/1978, 3-4, str. 5-11; MIRNIK, Ivan., op. cit., 1981, str. 124, br. 594; MIRNIK, Ivan, "Novac akvilejskih patrijarha iz Vukovara i opticaj akvilejskih denara u našim krajevima. Summary: Coins of the Patriarchs of Aquileia from Vukovar and the circulation of Aquileian denarii on the territory of Yugoslavia", *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 9, 1984, str. 228; Isti, op. cit., 1988, str. 508.

43 MIRNIK, Ivan, "Novac akvilejskih patrijarha iz Vukovara i opticaj akvilejskih denara u našim krajevima. Summary: Coins of the Patriarchs of Aquileia from Vukovar and the circulation of Aquileian denarii on the territory of Yugoslavia", *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 9, 1984, str. 229; MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 125, br. 599.

Cellinija.⁴⁴ To blago nađeno je 1864. god., a rekonstruirali smo ga prema inventarskim arcima muzejskog kustosa majora Mijata Sabljara.

Prodori turske vojske najvjerojatnije su dali povod zakapanju blaga njemačkog i ugarskog zlatnog i srebrnog novca u Veljunu (iskopano 1919. god.), nešto nakon 1553. god.⁴⁵ U Dabru su 1891. god. djeca pastiri berući lješnjake u šumi, našla u kamenu s rupom desetak zlatnika i više od pet srebrnika (Mleci - Alvise Mocenigo II. (1700.-1709.) Alvise Contarini, Giovanni Corner II. (1709.-1722.); Austrija - Leopold I.). Pronađeni novac otkupljen je od Dane Vuksana, trgovca u Otočcu, iste godine.⁴⁶

Siguran sam da će ovaj znanstveni skup potaknuti intenzivniji rad na informatičkoj obradi numizmatičkih nalaza Like i da ćemo jedanput moći predstaviti podeblju knjigu s njihovim popisom.

44 MIRNIK, Ivan, "Skupni nalazi novca iz Hrvatske, VI. Skupni nalaz zlatnog novca XV-XVI. stoljeća iz Devčić-drage. Summary: VI. The hoard of gold coins of the 15th and 16th centuries from Devčić-draga", Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3.s., 20/1987, str. 65-73 + tab.10; Isti: "Radovi Benvenuta Cellinija u Zagrebu. (Summary:) Works by Benvenuto Cellini in Zagreb", Peristil, 38/1995, str. 99-98.

45 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 137, br. 667; Isti, op. cit., 1988, str. 509.

46 MIRNIK, Ivan, op. cit., 1981, str. 151, br. 745.

NACRT NUMIZMATIČKE TOPOGRAFIJE LIKE

Ključne riječi: novac, numizmatika, pojedinačni nalazi novca, skupni nalazi novca, Lika, Hrvatsko primorje.

Lika je u arheologiji i numizmatici oduvijek poznata zbog svojih brojnih i specifičnih numizmatičkih nalaza svih razdoblja. Relativno dobru obaviještenost o nalazima starog novca, barem u prošlosti, možemo zahvaliti odličnoj mreži muzejskih povjerenika, kakvu su potkraj 19. st. osnovali Šime Ljubić, Josip Brunšmid i Viktor Hoffiller. Neka od bogatih arheoloških nalazišta sustavno su iskopavana, a mnogo toga je i predstavljeno javnosti. Iz Like su zabilježeni, prema podacima iz arhiva te prema fundusu Arheološkog muzeja u Zagrebu, pojedinačni i skupni numizmatički nalazi sa sljedećih lokaliteta: Brinje (Otočac), Bruvno (Gračac), Cerovac (Gračac), Čanak (Korenica), Čovići (Otočac), Dabar (Otočac), Debelo Brdo (Gospić), Donji Vaganac (Korenica), Gorica (Švica/Otočac), Gospić, Gračac, Ivanov Vrt (Korenica), Ivčević Kosa (Perušić/Gospić), Jošani (Korenica), Kom (Gospić), Kompolje (Otočac), Korenica, Krbavica (Korenica), Krišpolje (Otočac), Lički Osik (Gospić), Lički Ribnik (Gospić), Ličko Lešće (Otočac), Lika, Lipe (Gospić), Lipova Glavica (Perušić/ Gospić), Lovinac (Gračac), Lukovo Šugarje (Gospić), Mazin (Gračac), Medak (Gospić), Otočac, Perušić (Gospić), Počitelj (Medak/Gospić), Podlapac (Podlapača/ Korenica), Podum (Otočac), Prokike (Otočac), Prozor (Otočac), Rudopolje (Vrhovine/Otočac), Sitnik Dabarski (Otočac), Smiljan (Gospić), Srpsko Polje (Brlog/Otočac), Studenci (Perušić/ Gospić), Široka Kula (Gospić), Švica (Otočac), Štikada (Lovinac/Gračac), Udbina (Korenica), Vaganac (Gospić), Vrebac (Gospić), Vrelo Koreničko (Korenica), Vrhovine (Otočac), Vrkljani (Gračac), Zvonigrad (Zrmanja/Gračac).

Novac je u toj jedinstvenoj regiji, koju su nastavali Japodi, već rano ušao u optjecaj, zahvaljujući drevnim trgovačkim putevima koji su kroz Liku preko Velebita vodili do mora. Posebno važan i zanimljiv je sklop pojedinačnih

i skupnih nalaza brončanoga grumenja (*aes rude*, *aes formatum*), slomljenih šipki (*aes signatum*), kao i sjevernoafričkog brončanog novca (Egipat, Kartaga, Numidija) te teškog rimskog republikanskog lijevanog brončanog novca (*aes grave*) iz 2. st. pr. Kr., koji se proteže od današnje zapadne Bosne, preko Like do istočne Slovenije. Najpoznatiji među takvim skupnim nalazima je onaj iz Mazina iz 1896. god. Od skupnih nalaza rimskog srebrnog novca (i nakita) valja spomenuti onaj iz Ličkog Ribnika (1930.). Tijekom stoljeća koja su dolazila, optjecaj novca u Lici u manjoj se mjeri razlikuje od drugih dijelova Hrvatske.

SKETCH OF THE LIKA NUMISMATIC TOPOGRAPHY

Keywords: money, numismatics, individual money finds, group money finds, Lika, Croatian Littoral ('Primorje').

Lika has always been renowned in the archaeological and numismatic disciplines for its quite numerous and specific numismatic finds from all periods. A relatively good knowledge on the coin finds was, at least in the past, the result of the excellent network of the museum representatives, established at the end of 19th century by Šime Ljubić, Josip Brunšmid and Viktor Hoffiller. Some of the rich archaeological sites were systematically excavated, and much has been published. According to the data from the Zagreb Archaeological Museum archives and collections individual coins and coin hoards were found at the following Lika sites: Brinje (Otočac), Bruvno (Gračac), Cerovac (Gračac), Čanak (Korenica), Čovići (Otočac), Dabar (Otočac), Debelo Brdo (Gospić), Donji Vaganac (Korenica), Gorica (Švica/Otočac), Gospić, Gračac, Ivanov Vrt (Korenica), Ivčević Kosa (Perušić/Gospić), Jošani (Korenica), Kom (Gospić), Kompolje (Otočac), Korenica, Krbavica (Korenica), Krišpolje (Otočac), Lički Osik (Gospić), Lički Ribnik (Gospić), Ličko Lešće (Otočac), Lika, Lipe (Gospić), Lipova Glavica (Perušić/Gospić), Lovinac (Gračac), Lukovo Šugarje (Gospić), Mazin (Gračac), Medak (Gospić), Otočac, Perušić (Gospić), Počitelj (Medak/Gospić), Podlapac (Podlapača/Korenica), Podum (Otočac), Prokike (Otočac), Prozor (Otočac), Rudopolje (Vrhovine/Otočac), Sitnik Dabarski (Otočac), Smiljan (Gospić), Srpsko Polje (Brlog/Otočac), Studenci (Perušić/Gospić), Široka Kula (Gospić), Švica (Otočac), Štikada (Lovinac/Gračac), Ud-

bina (Korenica), Vaganac (Gospić), Vrebac (Gospić), Vrelo Koreničko (Korenica), Vrhovine (Otočac), Vrkljani (Gračac), Zvonigrad (Zrmanja/Gračac).

In this unique region, inhabited by the Japods, coins entered into the circulating early, thanks to the ancient trade routes leading through Lika across Velebit Range and down to the Adriatic Sea. Particularly important and interesting are the collection of individual and group finds of bronze lumps (*aes rude*, *aes formatum*) and broken bars (*aes signatum*), as well as North African coins (Egypt, Carthage, Numidia) and heavy Roman Republican cast bronze coins (*aes grave*) from the 2nd century B.C., stretching from the present-day western Bosnia, across Lika to eastern Slavonia. The best known hoard of this type is the one unearthed at Mazin in 1896. One ought also to mention the 1930 Lički Ribnik hoard of Roman silver coins (and silver and amber jewellery). In course of the centuries which followed, money circulation in Lika differed less from other parts of Croatia.